

*Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun
“Dâstân-ı Cenâb-ı Mevlânâ” Manzumesi*

*The Poem Of Kemal Edip Kürkçüoğlu Eulogizing
Jalâl Al-Dîn Al-Rûmî*

Emine YENİTERZİ *

Özet

Kemal Edip Kürkçüoğlu (1902-1977); lise ve fakültelerde tarih, edebiyat ve tasavvuf dersleri vermiş, idarî görevlerde bulunmuş; dinî, tarihî ve edebî konularda on beş kitabı yayımlanan bir ilim adamı ve şairdir. Bugüne kadar az sayıda şiiri yayımlanmıştır. Bu makalede Kürkçüoğlu'nun Mevlânâ için yazdığı iki manzumesinin metni verilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Türk Edebiyatı, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Mevlevîlik, medhiye, muhammes.

Abstract

Kemal Edip Kürkçüoğlu (1902-1977), who had taught history, literature and [Islamic mysticism](#) in high schools and faculties and done administrative services, was a poet and scholar whose fifteen books about religion, history and literature had been published. Only a few of his poems had been published until today. Two of Kürkçüoğlu's poems which had been written for Jalâl Al-Dîn Al-Rûmî are given in this article.

Key Words

Turkish Literature, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Jalâl Al-Dîn Al-Rûmî, the mysticism of Mevlevî, eulogy, muhammes(poem of five parts).

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Öğretim Üyesi.

Yirminci yüzyılda klasik şiir zevkini sürdüren ve Mevlâna için şiirler yazan birçok şairimizden biri de Kemal Edip Kürkçüoğlu'dur. Kürkçüoğlu 1902'de Urfa'da dünyaya gelmiş, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Şark Dilleri Bölümünden mezun olduktan sonra ilk mektep muallimliği, İstanbul Maarif Müdürlüğünde şef müfettişlik, orta okul ve lise-lerde tarih ve edebiyat öğretmenliği, Millî Eğitim Bakanlığı Hususî Mektepler Dairesi Müdür Muavinliği, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Müdürlüğü, aynı Fakültede Paleografi, Ankara İlahiyat Fakültesinde İslâm Dini Esasları ve Tasavvuf Tarihi dersleri hocalığı, Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişliği, Tâlim ve Terbiye Dairesi üyeliği, Din Eğitim ve Öğretimi Dairesi Müdürlüğü, Gazi Eğitim Enstitüsünde edebiyat hocalığı, İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Müdürlüğü, Konya Yüksek İslâm Enstitüsünde hocalık gibi bir çok görevlerde bulunmuş; ayrıca Türk Ansiklopedisi yazı kurulu, Fuzûlî'nin bütün eserlerini neşretme komisyonu ve Türk Kültür Eserleri Daimî Komisyonu üyeliği gibi ilmî görevleri de yürütmüş; 15 Nisan 1977'de İstanbul'da vefat etmiştir. ¹

İdarecilik, hocalık ve şairlik yanında Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun dinî, millî ve edebî konularda yayımlanmış birçok makalesi ve kitapları da mevcuttur. Şairlik konusunda tevazuu şiar edinen Kemal Edip Kürkçüoğlu, edebî bilgilerini babası Osmanlı Meclis-i Mebusanı Urfa temsilcisi Ömer Edib Bey, amcası şair Osman Remzi Bey ve Ali Emîrî Efendi'den almış; lise yıllarında şiir yazmaya başlamıştır. İlk manzumeleri 1918'de **Tarih ve Edebiyat Mecmuası**'nda Ra'dî mahlasıyla yayımlanan Kürkçüoğlu, divan şiirinin kaside, gazel, kıt'a, rubâî gibi nazım şekilleriyle ve hece vezniyle; çeşitli dinî ve millî konular yanında medhiye, mersiye ve hiciv gibi türlerde şiirler yazmıştır. "Yüz okuyup bir yazmalı, yüz yazıp bir neşretmeli" prensibiyle şiirlerini kitap hâline getirmekten çekinmiş; çok az şiiri antolojilere girmiş veya dergilerde yayımlanmıştır. ²

Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'ye sevgisini ve bağlılığını dile getirdiği birkaç şiiri vardır. Bunlardan;

Cânlar riâyet eyleyip erkâna döndüler
Tennûrelerle tâir-i perrâna döndüler

¹ Mustafa Uzun, "Kürkçüoğlu, Kemal Edip", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 26, s. 571-572, Ankara 2002.

² M. Uzun, agm.

matlarıyla başlayan Dönüş Âlemi (Sema) başlığını taşıyan kaside şeklinde yirmi bir beyitlik manzumesi Mehmet Önder, Mehmet Kaplan ve Necip Fazıl Duru'nun hazırladıkları antolojilerde yayımlanmıştır.³

Yoksa şâyed haberin şevket-i Mevlânâ'dan
Haşmet-i saltanat-ı Hazret-i Mevlânâ'dan

matlı, "Medh-i Mevlânâ" başlığını taşıyan, yirmi yedi beyitlik kaside şeklinde bir diğer manzumesi de yine Necip Fazıl Duru'nun neşrinde yer almaktadır.⁴

"Na't-i Pâk-i Cenâb-ı Mevlânâ Ona Derler Veliler Mevlânâ" başlıklı,

Dergâha gelen melâl içinde,
Bî-şek döner özge hâl içinde.

matlı, otuz iki beyitten oluşan kaside şeklinde bir diğer medhiyesi de *Çağrı* dergisinde neşredilmiştir.⁵

Şairin Mevlânâ hakkında iki medhiyesi de Mevlânâ Müzesi Kütüphanesinde 5118 numaralı yazmada kayıtlıdır.⁶ Arap harfleriyle kaleme alınmış olan yazmada 1a'da:

"*Dâstân-ı Cenâb-ı Mevlânâ bende Kemâl Edîb Kürkçüoğlu Ankara Dil ve Târîh-Coğrafya Fakültesi Kütüb-hâne Müdürü ve İlâhiyât Fakültesi İslâm Dini Esâsları Mu'allimi, Âsitân-ı Hazret-i Pîre armağandır. 21 Şa'bân 1371/ 15 Mayıs 1952 der-Ankara, Kemâl Edîb*" kaydı ve imzası mevcuttur. 17a'da ise şairin manzumeyi 27 Zi'l-hicce 1368 / 20 Teşrîn-i Evvel 1949'da kendi hattıyla temize çektiğine dair kayıt mevcuttur.

Bu iki kayıt arasında her sayfada bir bendi yazılı olan "Dâstân-ı Cenâb-ı Mevlânâ" başlıklı, 31 bentten oluşan muhammes-i mütekerrir yer almaktadır. Manzumede Kürkçüoğlu; Mevlânâ'nın kendisi için büyük bir mürşit olduğu, ona gönülden bağlılığı, Mevlânâ'nın yüceliği, nesebi, eserleri ve eserlerinin muhtevası, tesiri, çevresi ve vefatı gibi konuları bir müridin içten sevgisiyle dile getirir. 17b'de aynı muhtevada yedi beyitlik bir gazeli kayıtlıdır.

Bu makale ile Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun iki şiirinin yazma nüshadan neşriyata taşınarak, edebiyat dünyasına tanıtılması amaçlanmıştır. Bu şiirlerin metinleri aşağıda verilmektedir.

³ Mehmet Önder, *Mevlâna Şiirleri Antolojisi*, Ankara [1973]; Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2 Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, 8. bs., İstanbul 1999, s. 357-358; Necip Fazıl Duru, *Mevleviyâne Şiir Güldestesi*, İstanbul 2000, s. 391-393.

⁴ Necip Fazıl Duru, age., s. 389-391.

⁵ *Çağrı*, Y. 17, S. 189, Ocak 1973, s.11.

⁶ *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu*, Haz.: Abdülbâki Gölpinarlı, C. III, s. 300-301, Ankara 1972.

1b **DÂSTÂN-I CENÂB-I MEVLÂNÂ**
Yâ Hû

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1

Hazret-i Pîr ezeli meş'ale-i encümenim
Mürşid-i akl u dilim bedreka-i rûh u tenim
Zikr-i pâk ile tevaggulde dem-â-dem dehenim
Korku bilmem var iken böyle görüp gözleyenim
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

2a

2

Zâtı yenbu'-ı yakîn-âver-i irşâd bana
Nefs-i emmâre bu irşâd ile münkâd bana
Şân-ı gavsıyyeti her ân şeref-i yâd bana
İlticâ südde-i ulyâsına mu'tâd bana
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

2b

3

Bende-i kemteriyem ben o şehen-şâhımdır
Kevkeb-i tâli'im evc-i emelim mâhımdır
Mazhariyyet nigeh-i lutfuna dil-hâhımdır
Bezm-i feyz-âver-i irfânı sebakgâhımdır
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

3a

4

Bir şehen-şâh ki dîhîm-i velâyet-şerefi
Yâr-i gârın reh-i ihlâsda hayrû'l-halefi
Çok değil eylese mağbût sufûf-ı selefi
Zulmet-i nefse tutar meş'ale-i "men aref"i
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

3b

5

Kapılıp câzibe-i cezbe-i Şemse'd-dîn'e
Vardı bir lahzada meyl etmeden ân u îne
Mâverâ-yı ufuk-ı âlem-i illiyyîne
Şânı şâyân velehu kadri sezâ tahsîne
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

4a

6

Mesnevî'sinde gönül nefha-i Kur'ân buldu
Rûh Dîvân-ı Kebîr'inde gülistân buldu
Diz çöken rahle-i irfânına îmân buldu
Mürdeler nutk-ı belîğinde hemân cân buldu
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

- 4b 7
 Fîhi Mâfih'ine hayrette fühûl-i ulemâ
 Eder esrâr-ı celâliyyeyi bir bir îmâ
 Dolsa mâ'nâ-yı münîfiyle ne var arz u semâ
 Saçılır nûr açılır perde-i deycûr-ı amâ
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 5a 8
 Zîver-i saltanat-ı Seb'a Mecâlis'dir o şâh
 Eğilir subh u mesâ pîş-i kemâlinde cibâh
 Buldu ismiyle şeref hırka vü destâr u külâh
 Etmesin âtîfetinden beni mahrûm Allâh
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 5b 9
 Bak o Ney-nâme-i pür-nefha-i müstesnâya
 Dal sımâh-ı dili sarmakta olan ma'nâya
 Nazar et debdebe-i Hazret-i Mevlânâ'ya
 Vermiş esrâr-ı tecellâsını Mevlâ nâya
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 6a 10
 Yüzü yârân-ı Hudâ'nın ezeli mir'âtı
 Dâhil-i defter-i ilhâm sıfât u zâtı
 İşte bürhân sana lâzımsa eğer isbâtı
 Heme hâl-i suhuf-ı menzile Mektûbât'ı
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 6b 11
 Hep onun aşkına bülbüller öter güller açar
 Şevk u şâdî ile âgûşunu Peygamber açar
 Arş-ı a'lâya semâ'ıyla melekler per açar
 Sedd-i ebvâb kılar Mâlik ü Rıdvân der açar
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 7a 12
 "Bişnev in ney" ki benim terceme-i hâlimdir
 Remz-i meknî-i şikâyât-ı leb-i lâlîmdir
 Yed-i te'yîdi per-i tâ'ir-i âmâlimdir
 Hâk-i pâk-i deri tâc-ı ser-i ikbâlimdir
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 7b 13
 Vecde müstağrak olup nâyını dinler melekût
 Hâmilân-ı tutuk-ı arş kalırlar mebhût
 Kaplar âfâk-ı telâtumgeh-i eb'âdı sükût
 Yalvarırsam n'ola yok bende ne kuvvet ne de kût
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

- 8a **14**
 Vâris-i ilm-i Nebî vâkıf-ı sırr-ı ezeli
 Ebedî resm-i cemâl ism-i celâl onda celi
 Neyyir-i maşrik-ı Sıddîk meh-i evc-i Alî
 Ünlü devletlü sa'âdetlü kerâmetlü velî
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 8b **15**
 Bütün ahkâm u esâsât-ı şerî'at onda
 Bütün esbâb-ı kerâmât-ı tarîkat onda
 Ma'rifet onda mefâtih-i hakikat onda
 Kavuşur ni'mete cem'iyet-i millet onda
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 9a **16**
 Arsa-i kevn ü mekân sâha-i imkândır ona
 Saff-ı edvâr u zamân bende-i fermândır ona
 Bakın ağıâr da bile cân ile hayrândır ona
 Hüsn-i tâli' eser-i rahmet-i Yezdân'dır ona
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 9b **17**
 Belh sultânı Hotan şâhı Horâsân eridir
 Nûr-ı vehhâc-ı sülûk-i Kureşî rehberidir
 Kuludur Türk ü Tatar Fars u Arab leşkeridir
 Melce'-i bay u gedâ bâb-ı sükûn-âveridir
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 10a **18**
 Bekleyin teşfiye-i sîneyi tiryâkîden
 Sormayın câhını her zâhid-i misvâkîden
 Etmeyin kadrini tahkîk dil-i hâkîden
 Dinleyin menkabe-i şânını Eflâkî'den
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 10b **19**
 "Mâ-arefnâk" ile "mâ-a'zamu şânî"yi bilir
 Ahmed-i Mürsel-i bî-misl ü müdânîyi bilir
 Merd-i Bistâmî nuhustîn ile sânîyi bilir
 Gîrih-i habl-i ma'ânî vü mebânîyi bilir
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 11a **20**
 Şübhe yok kim o yarındır ne bugündür ne de dün
 Etti teşrîf-i kudûmüyle cihân ehli düğün
 Kılssa kâfir de Müselmân da 'azâ göçtüğü gün
 Bu ne haşmet bu ne safvet bu ne devlet bu ne ün
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

- 11b **21**
 Geldi ondan bize bir silsile-i pâk ü nebîh
 Bunlar ecrâma mûmâsil o fakat Şems'e şebîh
 Böyledir Hazret-i Hâdî-i sübûlden tenbîh
 Sırr-ı Sultân Veled "El-veledü sırrı ebîh"⁷
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 12a **22**
 Mülhem-i feyzidir el-hak Ulu Ârif Çelebi
 Çünkü zencîr-i zehebdir neseb-i zü'l-hasebi
 Ben Fuzûlî'ce derim bozmasa resm-i edebi
 "Ce'ala'llâhu fidâ'en leke ümmî ve ebî"⁸
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 12b **23**
 Müstecâb oldu her âmîn-i amân âyîni
 Aştı meydân-ı mesâfât-ı dil-i hak-bîni
 Etti Zer-kûb'u salâh ehli dem-i telkîni
 Arş-ı tahkîke ulaştırdı Hüsâme'd-dîn'i
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim
- 13a **24**
 Öyle bir kulzüm-i zehhâr ki pür-şevk u mesâr
 Ez-zabâb eyledi cûy-ı himemât-ı Attâr
 Öyle bir Nûh ki fülk-i dili bî-havf u hasâr
 Kıldı tâ zirve-i Cûdî-i Senâ'î' de karâr
 Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

⁷ Şairin notu: "Bu iki mısraı yazdığım zaman Mesnevî-i Şerîf'in;

صورت ابن باز كرزینجا رود
 معنی او در ولد بلقی بور

بهر ابن فرمود ان شاه نبیه
 مصطفی که الولد سر ابیه

beyitlerini düşünmemiştim. Bana bunları Mehmed Ceylan Mevlevî Bey hatırlattı."

("Bu doğan kuşu buradan gider, süreti görünmez olursa, mânâsının yavrusunda kalmasını istedi. Onun içindir ki o uyanık padişah Mustafâ, 'Çocuk babasının sırrıdır' buyurmuştur." (Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî, **Mesnevî ve Şerhi**, Haz.: Abdülbâki Gölpinarlı, C. IV, s. 433, 3115-16. beyitler, Ankara 1989.)

⁸ Halef-i mu'teber-i Âdem ü Havvâ sensen / جعل الله فداء لك امي و ابي (Allah, annemle babamı sana feda etsin); Fuzûlî, **Türkçe Divan**, Haz.: Kenan Akyüz ve diğ., Ankara 1958, s. 403.

13b

25

Bahr-i tevhîdde kudretle yüzen mâhîdir
Ehl-i sâhil onu idrâkde hep sâhîdir
Mütekemmillerin akvâli bütün vâhîdir
Çünkü ma'rûfu diler münkir için nâhîdir
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

14a

26

Nazmın üstünde kalır sözleri ilhâm olarak
Hadd-i ma'lûmu aşar vâsıl-ı ecrâm olarak
Mest eder âlem-i ervâhı birer câm olarak
Feyz alırlar işitenler hele ber-kâm olarak
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

14b

27

Sanmayın hürmeti yalnızca avâm etti ona
Pâdişâhlar dahi tekrîm-i müdâm etti ona
Eb-i zî-şânı mezârında kıyâm etti ona
Urefâ zümresi tahsîs-i kelâm etti ona
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

15a

28

Konya şehrinde onun dinmeyen âvâzesi var
Kasrının bâğ-ı Merâm üstüne dervâzesi var
Dem-i dîrînesi var zenzeme-i tâzesi var
Nûshadır habl-i İllâhî ile şîrâzesi var
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

15b

29

Yüz sürüp pâyine bir hayli zamân Lârende
Bâb-ı in'âm u füyûzâtına olmuş bende
Ona bağlansam eğer çok mu gönülden ben de
Hele bak döst da cândan el açar düşman da
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

16a

30

Hâb-ı gaflet eser-i gevher-i insânîdir
İncizâbım ona bir tâbiş-i Rabbânî'dir
O erenler şehi vicdânlar için bânîdir
Dense şâyestedir el-hak felek-i sânîdir
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

16b

31

Diyerek huz bi-yedî ağla **Kemâl** eyle recâ
Başka sûretle felâh emr-i muhâl eyle recâ
Pür-melâl olmadan âlâm ile lâl eyle recâ
Seni hüsrâna atar yoksa bu hâl eyle recâ
Dest-gîrim o efendim o penâhum o benim

Târîh-i tebyîzi: 27 Zî'l-hicce 1368 / 20 Teşrîn-i Evvel 1949
Ketebehu el-Fakîr Abd-i Mevlâ Dâhil-i Mevlânâ Ruhavî
Kemâl Edîb Kürkçüoğlu

- 17a **Gazel**
Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün
- 1 Ünlü nâm-ı celîl-i Mevlânâ
Feyz-i akdes nezîl-i Mevlânâ
- 2 Ufuk-ı Kibriyâya vâsıldır
Şems-i haktır delîl-i Mevlânâ
- 3 Mün'akis maşrık-ı tecellâdan
Reng-i rûy-ı cemîl-i Mevlânâ
- 4 Mesnevî'dir kitâb-ı pencüm-i Hak⁹
Hâmedir Cebre'îl-i Mevlânâ
- 5 Ulu dîvânı cennetü'l-ma'nâ
Her gazel selsebîl-i Mevlânâ
- 6 Böyle mestûr-ı levha ism-i Kemâl
Abd-i Mevlâ dâhil-i Mevlânâ

12 Muharremü'l-Harâm 1369 / 1949, Ankara
Kemâl Edîb Kürkçüoğlu ©

⁹ Sayfanın altında "Kitâb-ı pencüm-i Hak'dır Kitâb-ı Mevlânâ / Ferîd Kam" notu vardır.